

YMPÄRISTÖVALIOKUNNAN MIETINTÖ 1/1999 vp

Hallituksen esitys laiksi aluksista aiheutuvan vesien pilaantumisen ehkäisemisestä annetun lain muuttamisesta sekä Itämeren alueen merellisen ympäristön suojelua koskevan yleissopimuksen IV liitteen muutoksen eräiden määräysten hyväksymisestä

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 25 päivänä toukokuuta 1999 lähettänyt ympäristövaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen laiksi aluksista aiheutuvan vesien pilaantumisen ehkäisemisestä annetun lain muuttamisesta sekä Itämeren alueen merellisen ympäristön suojelua koskevan yleissopimuksen IV liitteen muutoksen eräiden määräysten hyväksymisestä (HE 15/1999 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- hallitussihteeri Minna Kivimäki, liikenneministeriö
- lainsäädäntöneuvos Ronald Wrede, ulkoasiainministeriö
- hallitusneuvos Ulla Kaarikivi-Laine, ympäristöministeriö

- merenkuluntarkastaja Mirja Ikonen, Merenkululaitos
- yhdyskuntainsinööri Karl-Erik Blomgren, Suomen Kuntaliitto
- toimitusjohtaja Per Forsskåhl, Suomen Varustamoyhdistys
- toimitusjohtaja Olof Widen, Ulkomaanliikenteen Pientonnistoyhdistys
- toimitusjohtaja Hans Ahlström, Ålands Redarförening
- johtaja Erkki Kotiranta, Fortum Oy, edustaen myös Suomen Satamaliittoa.

Lisäksi Suomen ympäristökeskus SYKE on toimittanut valiokunnalle kirjallisen lausuntonsa.

Suomen Luonnonsuojeluliitto ry on ilmoittanut, ettei sillä ole lausuttavaa asiasta, koska hallituksen esitys vastaa Suomen hyväksymiä Helcom-suosituksia.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi aluksista aiheutuvan vesien pilaantumisen ehkäisemisestä annettua lakia (Alusjätelaki, 300/1979). Ehdotetulla muutoksella pantaisiin täytäntöön Itämeren alueen merellisen ympäristön suojelukomis-

sion maaliskuussa 1998 hyväksymä alusten ilmoitusvelvollisuutta koskeva suositus samoin kuin komission samassa yhteydessä hyväksymä alusjätteiden jättöpakkoa koskeva Itämeren alu-

een merellisen ympäristön suojelua koskevan yleissopimuksen IV liitteen muutos.

Lain aluksiin kohdistuvia täytäntöönpanotoimia koskevia säännöksiä ehdotetaan täsmennettäväksi sekä muutettavaksi siten, että mahdollistetaan alusjätteiden jättöpakon valvonta.

Esityksessä ehdotetaan myös, että eduskunta hyväksyisi ne Itämeren alueen merellisen ympäristön suojelua koskevan yleissopimuksen IV

liitteen muutoksen määräykset, jotka vaativat eduskunnan suostumuksen.

Itämeren alueen merellisen ympäristön suojelua koskevan yleissopimuksen IV liitteen muutos tulee voimaan 1 päivänä heinäkuuta 2000, jollei 1 päivään heinäkuuta 1999 mennessä yksikään sopimuspuolista ole vastustanut muutosta. Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan asetuksella säädettävänä ajankohtana.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Helsingin sopimuksen ja alusjätelainsäädännön muutosten puолlettavuus

Hallituksen esityksessä ehdotetaan alusjätelakiin lisättäväksi säännökset alusten velvollisuudesta jättää jätteensä satamaan ennen satamasta lähtöä (jätteiden jättöpakko) ja velvollisuudesta ilmoittaa satamille jätteistä ennen satamaan saapumista (ilmoitusvelvollisuus). Samalla ehdotetaan lain valvontasäännöksiä täydennettäväksi. Ehdotukset perustuvat Itämeren alueen merellisen ympäristön suojelukomission (Helsingin komissio) maaliskuussa 1998 hyväksymiin suosituksiin ja Itämeren alueen merellisen ympäristön suojelua koskevan yleissopimuksen IV liitteen muutokseen.

Voimassa olevassa alusjätelaissa kielletään jo vahingollisten aineiden päästäminen mereen ja asetetaan satamille velvollisuus huolehtia siitä, että satamissa on riittävät vastaanottolaitteet öljypitoisten jätteiden ja seosten, vaarallisia nestemäisiä aineita sisältävien jätteiden ja seosten sekä käymäläjäteveden ja kiinteän jätteen vastaanottamiseksi. Lain mukaan viranomaisilla on myös oikeus tietyin edellytyksin tarkastaa alus satamassa.

Näistä säännöksistä ja kansainvälisistä mersuojelusopimuksista huolimatta alusjätteiden laskeminen mereen on jatkunut. Suomen vesialueilla esimerkiksi öljypäästöjen määrä on viime vuosina kasvanut. Vuonna 1997 valvontalennoilla havaittiin 100 päästöä, mikä on kaksi kertaa enemmän kuin vuonna 1995. Todellisen

öljypäästöjen määrän ympäristöviranomaiset arvioivat olevan tuhansissa.

Valiokunta pitääkin välttämättömänä, että Itämeren merellisen ympäristön suojelua koskevan yleissopimuksen IV liitteen muutos alusjätteiden jättöpakosta hyväksytään ja että sopimusmuutos ja siihen liittyvät Helsingin komission suositukset pannaan meillä täytäntöön muuttamalla alusjätelakia ehdotetulla tavalla. Samalla valiokunta ilmaisee tyytyväisyytensä siitä, että Itämeren suojelussa päästään uudistusten myötä konkreettisiin toimenpiteisiin.

Jättöpakon tarkempi sääntely

Asian käsittelyn yhteydessä valiokunnalle on korostettu, että jätteiden jättöpakosta tulisi voida poiketa tietyissä tapauksissa. Jättöpakko ei myöskään saisi aiheuttaa aluksille kohtuutonta viivästystä.

Valiokunta toteaa, että lakiehdotuksen 27 a §:n mukaan jättöpakosta voidaan säätää poikkeuksia asetuksessa. Merenkululaitos voi lisäksi myöntää jättöpakosta poikkeuksia asetuksella säädettävien edellytyksin.

Valiokunnan käytössä olleen asetusluonnoksen 26 c §:n mukaan alusten ei tarvitse jättää vähäisiä jätemääriä satamiin. Tällöin esimerkiksi lyhyessä ajassa useassa satamassa käyvien alusten ei tarvitse joka satamassa tyhjentää jätetankkejaan. Saman asetuksen pykälän mukaan merenkululaitos myöntää poikkeuksia aluksille, jotka ovat säännöllisessä liikenteessä ja joilla on jätehuoltosopimus pätevän jätehuoltoalan yrityksen tai sataman kanssa. Näillä säännöksillä

luodaan valiokunnan mielestä tarkoituksenmukaista joustavuutta alusjätteiden jättö-pakkoon vaarantamatta kuitenkaan Itämeren suojelua. Valiokunta kannattaa sitä, että jätehuoltosopimukseen perustuvan poikkeuksen myöntäminen jää merenkululaitoksen harkintaan, jolloin merenkululaitos voi poikkeusta myöntäessään valvoa sopimuksen asianmukaisuutta lain tavoitteiden kannalta.

Vähäistä jätteen määrää ja säännöllistä linjaliikennettä koskevat poikkeukset turvaavat omalta osaltaan myös sitä, ettei jätteiden jättöpakosta aiheudu aluksille turhaa viivytystä. Alusjätelaki lähtee jo nyt siitä, että jätteiden vastaanotto on satamissa järjestettävä siten, ettei aluksille aiheudu siitä tarpeetonta viivytystä. Ehdotuksen mukainen alusjätteitä koskeva ennakkoilmoitusvelvollisuus tulee helpottamaan satamien varautumista jätteiden vastaanottamiseen ja parantaa näin ollen sujuvan toiminnan edellytyksiä. Ehdotuksen mukaan myös alusten tarkastamiseen ja valvontaan liittyvät toimet on tehtävä siten, ettei niistä aiheudu tarpeetonta viivytystä aluksille.

Alusjätteen jättöpakko tulee lisäämään Suomen satamiin jätettävää jätekuormaa. Saadun selvityksen mukaan lakiehdotus ei edellytä kiinteiden jätteiden vastaanottolaitosten rakentamista satamiin, vaan esimerkiksi öljyisten jätteiden osalta voidaan edelleen käyttää liikkuvaa kalustoa. Jos satama kuitenkin katsoo tarpeelliseksi rakentaa kiinteät vastaanottolaitteet, niiden rakentamiskustannuksiin on alusjätelain mukaan mahdollista saada osakorvausta öljynsuojelurahastosta.

Pienissä satamissa alusjätteen jättöpakko saattaa kuitenkin aiheuttaa ongelmia tilanteissa, joissa jätelastissa olevan aluksen vierailuun satamassa ei ole osattu varautua. Tällaisesta tilanteesta saattaisi olla kysymys esimerkiksi silloin, kun Euroopan unionin ulkopuolelta saapuva alus satunnaisesti vierailee satamassa. Valiokunta pitääkin tärkeänä, että lain toimivuutta seurataan ja ryhdytään toimenpiteisiin mahdollisesti syntyvien ongelmien poistamiseksi.

Maksut

Nyt käsiteltävänä olevassa esityksessä ei ole säännöksiä alusjätteistä perittävistä maksuista, vaan asiasta valmistellaan erillistä esitystä. Valmistelun perustana on Helsingin komission suositus Ei-erityismaksua -järjestelmän soveltamisesta Itämerellä. Valiokunta kiirehtii asiaa koskevan hallituksen esityksen antamista eduskunnalle. Esitystä valmisteltaessa tulee kiinnittää huomiota siihen, mitä edellä on todettu pienten satamien ongelmista.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella ympäristövaliokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että eduskunta hyväksyy ne Itämeren alueen merellisen ympäristön suojelua koskevan yleissopimuksen IV liitteen 26 päivänä maaliskuuta 1998 tehdyn muutoksen määräykset, jotka vaativat eduskunnan suostumuksen ja

että lakiehdotus hyväksytään muuttamattomana.

Helsingissä 11 päivänä kesäkuuta 1999

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Pentti Tiusanen /vas
vpj. Tytti Isohookana-Asunmaa /kesk
jäs. Rakel Hiltunen /sd
Susanna Huovinen /sd
Marjukka Karttunen-Raiskio /kok

Tarja Kautto /sd
Riitta Korhonen /kok
Esko Kurvinen /kok
Kari Kärkkäinen /skl
Jari Leppä /kesk

YmVM 1/1999 vp — HE 15/1999 vp

Hanna Markkula-Kivisilta /kok
Rauha-Maria Mertjärvi /vihr
Pekka Nousiainen /kesk
Margareta Pietikäinen /r

Säde Tahvanainen /sd
Hannu Takkula /kesk
Pia Viitanen /sd.